

Bergkerk 24-9-23

Gemeente van Christus,

Het is vandaag in de synagoge Yom Kippur, Grote Verzoendag, een belangrijke joodse feestdag. Verzoening. Is er leven mogelijk zonder verzoening? We zien in ons geseclariseerde leven een worsteling met schuld, met een schuldig verleden, tot aan onze koning bieden we onze oprechte excuses aan ... maar wat is het waard ... wij worstelen in een woke cultuur, met de schandpaal met cancelen en sorry zeggen, door het stof gaan, of door het slijk halen ... wij worstelen ermee in onze samenleving, waar de aloude instituties van recht en godsdienst wankelen. Ondanks al onze rationele denkkraft, onze redelijkheid, onze juridisering ... komen we niet uit als het gaat over schuld en berouw over omkeer en verzoening. Is leven wel mogelijk zonder verzoening? En hoe worden wij zelf ook deel van verzoening? Op Yom Kippur wordt dat Bijbelboekje Jona gelezen. Als Jona vanmorgen zou preken, dan zou het een kort preekje worden, hij heeft in het Hebreeuws aan welgeteld vijf woorden genoeg: ...'nog 40-dagen en Ninevé wordt onderste boven gekeerd!' Dat is zijn preek. Nu is er niks tegen korte preken, maar wat Jona hier zegt is een staaltje van ongelooflijk zuur en minimalistisch doemdenken. Jona, staat aan de rand van Ninevé, een gods grote stad zo staat er, 3 dagreizen in omtrek met frisse tegenzin gaat Jona slechts 1 dag de stad in en daar spreekt hij welgeteld vijf woorden: 'nog 40-dagen en Ninevé wordt omgekeerd'. Ik herken in Jona, wat wij met van Kooten en de Bie, een doemdenker zijn gaan noemen. Hij gaat de stad niet echt in, hij solidariseert zich niet, maar vanaf de kant spreekt hij enkele zure woorden. Het was niks, het is niks en zal ook nooit wat worden. Over 40-dagen is het zover! Hoedt u! Dit doemdenken is ongelooflijk gevaarlijk omdat het al vlug een self-fulfilling prophecy wordt. Doemdenken is uiteindelijk een ultieme vlucht voor je eigen verantwoordelijkheid.

Het aardige van het verhaal van Jona is dat het doemdenk scenario van Jona een onbedoelde en verrassende wending neemt. Als Jona zegt, deze stad zal onderste boven gaan, dan gaat de stad ook onderste boven, er vind namelijk een massale omkering plaats. De grote vraag is natuurlijk, kun je hiermee leven met die mogelijkheid van omkeer. Elkaar lekker je eigen waarheid en je eigen gelijk inpeperen is toch wat gemakkelijker dan hoef je niet in eigen spiegel te kijken. Het doemdenken van Jona, keert om tot een beweging van omkeer, en toch is er een nieuwe mogelijkheid. Het staat er zo mooi: "wie weet, God mocht zich omkeren en berouw tonen en zijn brandende toorn laten varen zodat wij niet te gronde gaan." Wie weet, is de kiem van de hoop die het doemdenken doorbreekt, wie weet is een mengeling van onzekerheid en verwachting, het is een balans tussen ongeloof aan het noodlot en geloof in een nieuw begin. Wie weet brengt mensen in beweging, wie weet is de kiem van geloof, hoop en liefde.

Jona kan het niet meemaken. Het is het verhaal van een mens, die alleen maar kan leven met de gesloten cirkels van eigen redelijkheid. Zo ontstaan de bekende dovemans gespreken, waarbij het verrassende moment van aanraking, bij voorbaat is uitgesloten. Het verhaal van Jona is zo'n verhaal over iemand met dovemans oren. Het is de Eeuwige, die letterlijk hemel en aarde moet bewegen om echt door te dringen tot Jona, die gevangen zit in een web van zekerheden. En zelfs aan het slot van het boek Jona is het nog onduidelijk of Jona bereikt is. Het is de profetische spiegel, die Israël zichzelf voorhoudt en waarin ook de kerk kijkt en zich herkent in Jona, deze oprecht gelovende mens. We herkennen zijn vlucht, als God roept om op te staan en op weg te gaan, want ook wij vluchten liever op allerlei manieren, dan om op te staan en te rekenen met de categorieën van het Koninkrijk Gods. En wij herkennen zijn prachtige psalm, die Jona vanuit de buik van de onderwereld bidt, want ook wij bidden met Jona mee als het water ons tot de lippen stijgt, Heer help ons wij vergaan! En ook wij herkennen het doemdenken van Jona, als hij in vijf kortaf gesproken woorden de ondergang van de grote stad aanzegt, want ook wij zijn somber gestemd over de toekomst van onze aarde. En tenslotte herkennen wij ook de kwaadheid van Jona, als hij bemerkt dat Ninevé de grote stad helemaal niet wordt weggevaagd, want ook wij vinden dat kwaad gestraft moet worden, met name het kwaad dat buiten ons ligt. Jona wordt het allemaal wat teveel. Hij trekt zich terug onder een afdakje, in de schaduw. Onder een kikajon staat er een soort snelgroeiende komkommerplant met grote bladeren, die schaduw geven. Maar dan is er een worm. Het is prachtig woordspel.

Eerst beschikt God over een grote vis, die Jona opslokt uit de diepte der zee en nu beschikt God over een worm, die de wonderboom doet verdorren. Jona wordt weer ziedend, weer wordt zijn veilige huis doorgeprikt. Maar dan die ontwapenende vraag, Jona ben je terecht zo boos? Jij bent zo bekommerd om je plekje onder de boom, zou ik dan niet bekommerd zijn om Ninevé, de grote stad, met al die krioelende mensen en dieren, die niet weten waar ze het zoeken moeten? Zo eindigt het boek Jona, met een vraag. Ik beluister in Jona de worsteling met een bewegende God, wie weet?. Het is leven met de vraag, welk gezicht heeft God nu? Waar ontmoet ik Hem? Het is leven van de verrassende, vernieuwende en bevrijdende ontmoeting met de Ander, met de naaste in wiens gelaat de Eeuwige, onze God oplicht. Dat is wat Jona moet leren. Jij weet toch dat mensen op elkaar zijn aangewezen? Jij weet toch van Jezus, jouw latere medeprofeet die vertelde het kwade te overwinnen met het goede, en die dat ook deed in zijn eigen ziel en aan eigen lijf. Dat is de weg van Jezus, de vredesvorst. Of is uw oog boos omdat ik goed ben? Wrijf je ogen eens goed uit Jona.

En kijk om je heen, de heer van de wijngaard komt voorbij en vraagt je in zijn wijngaard te komen werken. En de spannende vraag is, wat zal er dan gebeuren? Als de werkers van het 1e uur morrend over zoveel goedheid met hun dagloon zijn thuisgekomen. Blijven ze de volgende keer werkloos op de markt hangen wachtend op het laatste uur om dan toch kans te maken op het volle dagloon. Of zullen ze misschien zeggen: deze Heer is het waard dat wij hem dienen En ons loon? Ach, dat is bij deze Heer in beste handen.

Amen